

Nr 162.

Ankom till riksdagens kansli den 9 juni 1942 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för lantförsvaret.

(1:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under kapitalbudgeten (bilaga 2, punkt 9) föreslagit riksdagen att såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond under rubrik arméförvaltningens delfond till Handgranats- och skjutbanor för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 690,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 285, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 8 maj 1942, föreslagit riksdagen — med ändring av förenämnda förslag — att såsom kapitalinvesteringar i försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond därav, anvisa följande reservationsanslag, nämligen *dels* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 till Vissa markförvärv 5,850,000 kronor, *dels ock* å riksstaten för budgetåret 1942/43 till Anläggnings- och utvidgningsarbeten för skjutbanor m. m. 1,205,000 kronor.

Departementschefen har till en början framhållit, att arméförvaltningen eller dess fortifikationsstyrelse i skrivelse den 11 september 1941 angående lantförsvarets medelsbehov för budgetåret 1942/43 ävensom i särskilda skrivelser gjort framställningar om anvisande av medel till förvärv av mark för utvidgning av skjutfält, fältskjutningsområden, skjutbanor, övningsfält, kasernområden och dylikt ävensom för utförande av skjutbaneanläggningar. Framställningarna hade motiverats, vad beträffar utvidgning av kasernområden, bland annat med det ökade behov av förläggningssutrymmen, som uppstått till följd av ökningen av värnpliktskontingenterna, samt i övrigt som regel med det trängande behovet av möjligheter till fältmässiga övningar och tillfredsställande utbildning i handhavandet av vapenmaterielen. Nödvändigheten att skapa förbättrade övnings- och utbildningsbetingelser i förevarande hänseenden hade även kraftigt understrukits av lantförsvarets utbildningskommission, som i sitt den 29 november 1941 avgivna betänkande angående utbildningen av värnpliktiga och fast anställt manskap vid armén påtalat bristen vid många förband på lämpliga skjutbanor m. m.

Departementschefen har vidare framhållit, att Kungl. Maj:t, utan att därvid taga slutlig ställning till frågan om omfattningen av de föreslagna sär-

skilda markförvärven, genom beslut den 30 januari 1942 uppdragit åt arméförvaltningens fortifikationsstyrelse att beträffande flertalet av de i förutnämnda framställningar angivna markfrågorna med vederbörande markägare förhandla om och, i fall där för kronan antagbar överenskommelse kunde träffas, med förbehåll av Kungl. Maj:ts medgivande träffa avtal rörande förvärv av mark. I anslutning härtill har departementschefen anfört följande.

Sedan fortifikationsstyrelsen efter fullgjort uppdrag inkommit med den ytterligare utredning i dessa ärenden, som betingats av uppdraget, hade det visat sig, att de förhandlingar som förts med berörda markägare lett fram till ett mycket stort antal köpeavtal, som fortifikationsstyrelsen ansett sig kunna preliminärt godtaga. Den ytterligare utredningen hade visserligen föranlett fortifikationsstyrelsen att i många fall begära medel utöver vad som tidigare angivits erforderligt, men den fördelen hade vunnits, att ett säkrare underlag för bedömningen av medelsbehovet nu föreläge, varigenom ytterligare medelsäskanden i framtiden syntes kunna i flertalet fall undvikas. Under förhandlingarna hade hänsyn även kunnat tagas till befintliga ägogränser och i viss utsträckning till markägars intresse av att icke åsamkas alltför stort intrång, vilket föranlett vissa jämkningar i de ursprungliga förslagen till markförvärv.

Med hänsyn till önskvärdheten av att kunna förelägga årets riksdag dessa markfrågor hade endast en jämförelsevis kort tid kunnat medgivas fortifikationsstyrelsen till förande av avtalsförhandlingar. Avtal hade därför i vissa fall ännu icke hunnit träffas. Departementschefen förutsatte emellertid, att, där utsikter till antagbara överenskommelser föreläge, avtalsförhandlingarna fullföljdes och upprättade avtal ingåves för att av Kungl. Maj:t upptagas till prövning i samband med meddelande av blivande dispositionsbeslut.

Departementschefen har — under framhållande, att Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition föreslagit riksdagen att till vissa handgranats- och skjutbanor anvisa ett anslag av 690,000 kronor — ansett, att dessa medel lämpligen borde ställas till förfogande i samband med medelsanvisning för här behandlade ändamål av enahanda beskaffenhet.

A. Markförvärv.

Departementschefen har i det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet (sid. 3—75) lämnat en redogörelse för föreliggande medelsäskanden och därvid till behandling upptagit jämväl vissa framställningar om förvärv av mark för andra ändamål än övningsfält och dylikt, med vilka framställningar förut fått anstå i avvaktan å resultatet av 1941 års försvarsutredning. Rörande den närmare innebörden av de av myndigheterna föreslagna markförvärven torde få hänvisas till statsrådsprotokollet. Här må emellertid framhållas följande.

1. Utvidgning av Livregementets grenadjärers övningsfält. De till förvärv ifrågasatta områdena utgöra tillhopa 248.6820 hektar. Arméförvaltningens fortifikationsstyrelse har framhållit, att med markägarna förda förhandlingar icke medfört, att godtagbara anbud erhållits. Expropriationsförfarande syntes därför få tillgripas. Det totala medelsbehovet beräknades utgöra 380,000 kronor.

Departementschefen har med hänsyn till vad i ärendet anförts funnit sig böra tillstyrka bifall till fortifikationsstyrelsens förslag, men samtidigt erinrat, att i den till förvärv föreslagna marken inginge även kyrkojord, om vars förvärv framställning borde göras i vederbörlig ordning. Kostnadsberäkningarna syntes kunna godtagas, varför departementschefen tillstyrkte, att för ändamålet beräknades ett belopp av 380,000 kronor.

2. Utvidgning av Jämtlands fältjägarregementes övningsfält. För utvidgning av ifrågavarande övningsfält ha preliminära avtal träffats om inköp av tillhoppa 446,9673 hektar. För ändamålet erfordrades 51,000 kronor, däri inberäknat kostnader för avstyckning och lagfart.

3. Fältskjutningsterräng för Jämtlands fältjägarregemente. Fortifikationsstyrelsen har i skrivelse den 30 mars 1942 beräknat kostnaderna för förvärv av erforderlig fältskjutningsterräng till i runt tal 250,000 kronor, inberäknat kostnader för avstyckning och lagfart m. m. Endast med en markägare — Östersunds stad — hade godtagbart preliminärt avtal kunnat träffas.

Departementschefen har anfört följande.

Fortifikationsstyrelsens i skrivelsen den 30 mars 1942 framlagda förslag till förvärv av mark för Jämtlands fältjägarregemente finner jag mig kunna biträda. Tillsammans med den mark, som enligt vad jag i det föregående anfört bör inköpas för utvidgning av regementets övningsfält, kommer fältskjutningsterrängen att utgöra ett med övningsfältet sammanhängande område.

Det av fortifikationsstyrelsen preliminärt slutna köpeavtalet med Östersunds stad anser jag kunna godkännas. Skäligheten av köpevillkoren för de markområden, som avses med de anbud, vilka fortifikationsstyrelsen ansett antagbara, torde få prövas av Kungl. Maj:t, sedan preliminära avtal upprättats.

Ehuru jag icke kan undgå att finna den av fortifikationsstyrelsen nu angivna kostnadsökningen i förhållande till de ursprungligen beräknade kostnaderna väl hög, anser jag dock försiktigheten bjuda att räkna med det angivna beloppet, 250,000 kronor, för genomförande av ifrågavarande markförvärv.

4. Övnings- och fältskjutningsterräng för Södra skånska infanteriregementet. Till inköp föreslaget område, som avses för regementets till Ystad förlagda del, består av 5 hela fastigheter och 12 fastighetsandelar samt innehåller i areal omkring 492 tunnland, till största delen betesmark. Fortifikationsstyrelsen har i skrivelse den 31 mars 1942 meddelat, att preliminära avtal kunnat träffas beträffande 3 fastigheter och 3 fastighetsandelar med en areal av 202 tunnland till ett pris av sammanlagt 149,600 kronor. För övriga förvärv syntes expropriation behöva tillgripas. För dessa förvärv beräknades 153,900 kronor. För avstyckning m. m. beräknades 4,000 kronor. I sin helhet erfordrades alltså i runt tal 308,000 kronor.

Departementschefen har anfört följande.

Ett inköp i enlighet med det av fortifikationsstyrelsen i skrivelsen den 31 mars 1942 framlagda förslaget av mark för övnings- och fältskjutningsterräng för Södra skånska infanteriregementet finner jag mig kunna tillstyrka. De ingångna preliminära köpeavtalen torde, när de däri bestämda köpeskillngarna synas godtagbara, kunna godkännas. För ändamålet torde i enlighet

med fortifikationsstyrelsens beräkningar av **total**kostnaderna för förvärvets genomförande böra anvisas 308,000 kronor.

5. Utvidgning av Södra skånska infanteriregementets övningsfält i Revinge. Fortifikationsstyrelsen har i skrivelse den 31 mars 1942 föreslagit förvärv av ett flertal fastigheter, fastighetsdelar eller byggnader å ofri grund för en sammanlagd kostnad av, inklusive avstycknings- och lagfartskostnader, i runt tal 1,510,000 kronor. Preliminära avtal hade träffats om förvärv av huvuddelen av fastigheterna eller byggnaderna till ett pris av 1,167,327 kronor. För genomförande av övriga förvärv beräknades komma att erfordras 328,500 kronor. För lagfart m. m. erfordrades 10,000 kronor.

Departementschefen har anfört följande.

En utökning av Södra skånska infanteriregementets övningsfält vid Revinge-hed synes vara erforderlig särskilt med hänsyn till att, såsom i propositionen 1942: 210 förutsatts, den av nuvarande förhållanden nödvändiggjorda förläggningen dit av en del av regementet kommer att bliva bestående. Jag finner mig kunna biträda det förslag till dylik utökning, som innefattas i fortifikationsstyrelsens skrivelse den 31 mars 1942. De genom de upprättade köpeavtalen bestämda köpeskillingarna äro för kronan godtagbara. Då jag icke har något att erinra mot fortifikationsstyrelsens beräkningar av medelsbehovet för utvidgningsförslaget genomförande i övrigt, beräknar jag för här ifrågavarande ändamål ett belopp av 1,510,000 kronor.

6. Utvidgning av Kronobergs regementes övningsfält. Fortifikationsstyrelsen har för förvärv av ett område om cirka 245 hektar hemställt om anvisande av ett belopp av 280,000 kronor.

Sedan åt styrelsens domänofficer uppdragits att företaga ytterligare utredning i ärendet har domänofficeren, efter överläggningar med bland annat markägaren, förordat till förvärv ett område, som till sina gränser något skilde sig från det av styrelsen föreslagna. För förvärv av detta område beräknades i runt tal 265,000 kronor bliva erforderliga, därav för lagfartskostnader 5,000 kronor. Markägaren hade avgivit bindande anbud till ett pris av 260,000 kronor.

Departementschefen har funnit sig kunna biträda fortifikationsstyrelsens förslag till förvärv av mark för ifrågavarande ändamål, med de modifikationer däri, som av domänofficeren föreslagits, och uppskattat kostnaderna för förvärvets genomförande i enlighet med domänofficerens beräkningar till 265,000 kronor.

7. Utvidgning av Jönköpings-Kalmar regementes övningsfält. För ifrågavarande ändamål har fortifikationsstyrelsen beräknat 290,000 kronor bliva erforderliga. Till förvärv hava ifrågasatts vissa områden om cirka 355 hektar. Fortifikationsstyrelsen har meddelat, att preliminära avtal träffats om förvärv av vissa av dessa områden till ett pris av 208,100 kronor. Beträffande övriga områden syntes expropriationsförfarande böra tillgripas.

Departementschefen har anfört följande.

Till föreliggande förslag till utvidgning av Jönköpings-Kalmar regementes övningsfält kan jag giva min anslutning. De köpeskillingar, som bestämts

genom de ingivna preliminära köpeavtalen, torde få anses skäliga, varför avtalen synas kunna godkännas. Försiktigheten torde bjuda att för förvärv av hela det föreslagna utvidgningsområdet räkna med det av fortifikationsstyrelsen äskade beloppet, 290,000 kronor.

8. Utvidgning av Dalregementets övningsplats vid Rommehed. För ifrågavarande ändamål har *departementschefen* beräknat 1,000 kronor. Beloppet avses för förvärv av cirka 1,800 kvadratmeter mark i enlighet med ett med vederbörande markägare preliminärt träffat avtal.

9. Fältskjutningsterräng för Bohusläns regemente. För förvärv av det s. k. Bulidsområdet har fortifikationsstyrelsen i skrivelse den 27 mars 1942 beräknat kostnaderna till 220,000 kronor. Preliminära avtal hade enligt vad styrelsen framhållit träffats för en köpeskilling av 153,500 kronor. Vissa i området ingående fastigheter syntes böra förvärfvas genom expropriation.

Departementschefen har anfört bland annat följande.

Den förebragta utredningen får anses ha styrkt behovet av inköp för Bohusläns regemente av mark för fältskjutnings- och andra övningsändamål. Då det i fortifikationsstyrelsens skrivelse den 27 mars 1942 framlagda förslaget till dylikt markförvärv synes innebära en god lösning, kan jag biträda detsamma. De genom de ingångna köpeavtalen bestämda köpeskillningarna torde under nuvarande förhållanden få anses skäliga. Mot kostnadsberäkningarna i övrigt för förvärvets genomförande har jag ingen erinran. För ändamålet torde därför ett belopp av 220,000 kronor böra anvisas.

10. Pansarvärnsskjutfält vid Umeå. *Departementschefen* har i enlighet med fortifikationsstyrelsens förslag beräknat medel, 2,500 kronor, för inköp jämlikt preliminärt avtal av ett område om tillhoppa 2.68 hektar.

11. Fältskjutningsterräng för Skövde garnison. *Departementschefen* har tillstyrkt bifall till ett av arméförvaltningen framlagt förslag att för utökning av fältskjutningsterrängen för Skövde garnison förvärva det område av fastigheten Hene 10¹ i Norra Kyrketorps socken, som å en handlingarna i ärendet bifogad karta angivits med blå begränsningslinjer. Då någon för kronan antagbar överenskommelse angående försäljningsvillkoren icke syntes kunna träffas, borde för förvärvets genomförande expropriation tillgripas. För bestridande av kostnaderna för förvärvet syntes av arméförvaltningen angivet belopp, 60,000 konor, böra anvisas.

12. Utvidgning av Norrlands dragonregementes kasernområde. Fortifikationsstyrelsen har föreslagit, att Norrlands dragonregementes kasernområde måtte utvidgas med vissa stadsägor eller delar av stadsägor i Umeå stad. Styrelsen har meddelat, att preliminära avtal slutits beträffande förvärv av vissa områden, samt att Umeå stad under viss förutsättning såsom gåva överlätit viss mark inom det till inköp föreslagna området. Beträffande övrig mark syntes expropriationsförfarande böra tillgripas.

Departementschefen har anfört följande.

Av skäl, som arméförvaltningen anfört, synes en utvidgning av Norrlands dragonregementes kasernområde vara erforderlig, varför jag finner mig kunna tillstyrka, att mark förvärvas för detta ändamål. Som arméförvaltningens förslag synes innebära en lämplig lösning, anser jag mig kunna förorda det samma.

De i de slutna köpeavtalen bestämda köpeskillingarna torde kunna godkännas. Vad beträffar det med stadens gäva förbundna villkoret, att vissa av försvarsutredningen föreslagna byggnadsföretag för regementet skola komma till utförande, får jag erinra, att Kungl. Maj:t i särskild proposition till årets riksdag bland medelsäskanden för tillbyggnad av kaserner vid armén jämväl beräknat medel för dylika byggnadsåtgärder vid Norrlands dragonregemente. Vid bifall härtill torde sålunda villkoren för gåvan komma att uppfyllas. Arméförvaltningens beräkningar av kostnaderna för förvärv av den del av ifrågasatt område, beträffande vilken avtal icke slutits eller gåvobrev lämnats, torde kunna godtagas. De totala kostnaderna för förvärv av hela området beräknar jag till 88,000 kronor, vilket belopp alltså torde böra anvisas för ändamålet.

13. Utvidgning av Rinkaby skjutfält. På därom av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1938 års riksdag framlagt förslag anvisade riksdagen till inköp av mark för utvidgning av Rinkaby skjutfält ett belopp av 80,000 kronor.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag anvisade 1939 års riksdag vidare 225,000 kronor för förvärv av visst av fortifikationsstyrelsen föreslaget område.

I skrivelse den 6 november 1939 gjorde arméförvaltningens fortifikationsstyrelse framställning om medel för fortsatt utvidgning av skjutfältet.

Förslaget innebar förvärv av vissa närmare angivna områden ävensom inlösen av en å dessa driven kaférelse för en beräknad kostnad av 275,000 kronor.

Då varken denna framställning eller en av arméförvaltningen i skrivelse den 25 september 1940 rörande lantförsvarets medelsbehov för budgetåret 1941/42 gjord framställning i ämnet föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd, har arméförvaltningen i sin skrivelse rörande medelsbehovet för nästa budgetår återkommit till frågan om denna skjutfältsutvidgning, därvid ämbetsverket angivit medelsbehovet för ändamålet till 330,000 kronor.

Sedermera har fortifikationsstyrelsen inkommit med köpehandlingar beträffande vissa till inköp ifrågasatta områden för en köpeskilling av 77,450 kronor. Styrelsen har därvid framhållit, att avtal om förvärv av ett annat, nordost om skjutfältet beläget område, utgörande delar av fastigheterna Vanneberga 34²—34²⁹ och av 34²³, icke slutits, att anbud å försäljning av området för 40,200 kronor med förbehåll av viss skogsavverkningsrätt hade avgivits men icke kunnat provas, enär osäkerhet rådde om storleken av skogens kubikmassa, att förhandlingar rörande förvärv av de omförmälda kaféstugorna och nyttjanderätten till mark, där stugorna vore belägna, icke lett till något resultat, att för betalning av expropriations-, avstycknings-, lagfarts- m. fl. kostnader beräknats 5,000 kronor, samt att inom de föreslagna utvidgningsområdena vore belägna vissa samfälliga vägar, vilka det syntes angeläget för kronan att förvärva.

Departementschefen har anfört följande.

Rinkaby skjutfält erbjuder i sin nuvarande omfattning icke fullgoda möjligheter till skjututbildning. Redan i den framställning, som låg till grund för Kungl. Maj:ts förslag i ämnet till 1938 års riksdag, förutsattes behov av utökning utöver den, som numera kommit till stånd för medel, vilka anvisats av 1938 och 1939 års lagtima riksdagar. Föreliggande förslag till ytterligare utvidgning, som med hänsyn till senare utfärdade säkerhetsföreskrifter erhållit en från den ursprungliga utvidgningsplanen avvikande utformning, finner jag mig böra tillstyrka.

De i de preliminära köpeavtalen bestämda köpeskillingarna, tillhopa 77,450 kronor, torde få anses skäliga. Vid bedömningen av totalkostnaderna för utvidgningen anser jag mig kunna för förvärv av angivna fastighetsdelar i Vanneberga räkna med det av fortifikationsstyrelsen angivna beloppet 40,200 kronor. Jag förutsätter, att preliminärt avtal om inköp av dessa fastighetsdelar skall föreligga, innan Kungl. Maj:ts meddelar dispositionsbeslut. I likhet med fortifikationsstyrelsen anser jag, att vissa inom de föreslagna utvidgningsområdena belägna samfälliga vägar böra inlösas av kronan. Mot de beräknade kostnaderna härför, 500 kronor, har jag ingen erinran.

I detta sammanhang torde jämväl böra beräknas medel för inlösen av de i ärendet omförmälda kaféstugorna och nyttjanderätten till mark för kafé- rörelsen. Anbud har avgivits av nyttjanderättshavaren å 48,350 kronor. Ehuru detta belopp synes vara alltför högt, anser jag mig emellertid vid bedömningen av totalkostnaderna böra räkna med detsamma.

Slutligen torde här böra upptagas kostnader för stängsel i skjutfältets nya gränser ävensom för avstycknings- m. fl. kostnader i samband med förvärven, därvid fortifikationsstyrelsens beräkningar, slutande å 10,000 kronor, torde kunna godtagas.

I enlighet med det anförda beräknar jag medelsbehovet för utvidgning av Rinkaby skjutfält till 176,500 kronor.

14. Utvidgning av artilleriskjutfältet vid Skillingaryd. För detta ändamål anvisade 1940 års lagtima riksdag (skrivelse nr 72) ett reservationsanslag av 450,000 kronor.

Vidare har innevarande års riksdag med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1942: 78 å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisat 56,000 kronor för täckande av vissa i samband med utvidgningen uppkomna merkostnader.

I skrivelse den 11 september 1941 har arméförvaltningen hemställt, att ytterligare 200,000 kronor måtte för budgetåret 1942/43 anvisas för utvidgning av skjutfältet.

Med skrivelse den 17 mars 1942 har fortifikationsstyrelsen vidare inkommit med preliminära avtal om förvärv för kronans räkning av fastigheter till ett sammanlagt belopp av 150,250 kronor. Beträffande övriga i planen för utvidgningen ingående fastigheter hade avtal icke träffats. Kostnaderna för förvärv av dessa fastigheter beräknade fortifikationsstyrelsen till 99,400 kronor. För bestridandet av lagfarts- och värderingskostnader i samband med ifrågasvarande fastighetsförvärv borde beräknas 500 kronor. De sammanlagda kostnaderna för markförvärven uppginge därför till $(150,250 + 99,400 + 500 =)$ i runt tal 250,000 kronor.

Departementschefen har anfört följande.

Framställningen avser ytterligare medel till genomförande av den utvidgning av skjutfältet, vartill 1940 års lagtima riksdag anvisat anslag. Jag vill erinra, att innevarande års riksdag med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1942: 78 anvisat 56,000 kronor för fullbordande av redan inlett expropriationsförfarande i samband med utvidgningen av skjutfältet. Ehuru jag icke kan undgå att finna merkostnaderna för ifrågavarande markförvärv betydande, har jag icke ansett mig böra motsätta mig bifall till nu föreliggande förslag till utvidgningens planenliga genomförande. Mot skäligheten av de genom de upprättade köpeavtalen bestämda köpeskillingarna har jag ingen erinran. För samtliga de här ifrågavarande markförvärvens genomförande torde böra anvisas ett belopp av 250,000 kronor.

Såsom framgår av den till årets riksdag avlätna propositionen angående förläggningssort för nytt kårartilleriregemente har fråga uppkommit om disposition av ett område invid Karlskoga för användning såsom artilleriskjutfält. Vid behandlingen av denna fråga, vilken för närvarande befinner sig under utredning, har inspektören för artilleriet framkastat tanken på en förflyttning av artilleriskjutskolan från Skillingaryd till det nya skjutfält, som sålunda eventuellt kan komma till stånd. Oavsett vilket beslut som i denna fråga kan komma att fattas efter utredningens slutförande, synes en ytterligare utvidgning av Skillingaryds skjutfält böra företagas på sätt nu angivits. Detta skjutfält måste nämligen, även om artilleriskjutskolan förflyttas, användas för försvarsväsendets räkning, närmast såsom skjutfält för det till Jönköping förlagda artilleriregementet.

15. Utvidgning av artilleriskjutfältet i Boden. Fortifikationsstyrelsen har i skrivelse den 1 december 1941 framlagt förslag till förvärv av mark för utvidgning av Bodens skjutfält ävensom hemställt, att för ändamålet måtte anvisas ett anslag av 760,000 kronor.

Sedermåra har styrelsen i skrivelse den 27 mars 1942 framlagt resultatet av underhandlingar med vederbörande markägare rörande förvärv av ifrågavarande mark samt därvid framhållit, bland annat, att styrelsen ansett sig kunna godkänna förslag om inköp endast av vissa fastigheter och fastighetsdelar för köpeskillingar å sammanlagt 150,700 kronor, att vissa av de övriga preliminära köpeavtalen enligt styrelsens åsikt icke borde utan vidare förkastas och att för förvärv av dessa fastigheter och fastighetsdelar i avbidan på ytterligare utredning och förhandlingar med jordägarna syntes böra beräknas de av jordägarna fordrade köpeskillingsbeloppen, tillhopa 280,880 kronor, ävensom att styrelsen för förvärv av övriga fastigheter samt för lantmåteri- och andra kostnader beräknat tillhopa 480,119 kronor, varför de sammanlagda kostnaderna kunde beräknas till (911,699) i runt tal 912,000 kronor. Detta belopp syntes emellertid kunna minskas, därest från utvidgningsförslaget uteslötes två områden, för vilka kostnaderna beräknats till 50,000 kronor respektive 67,000 kronor. Å andra sidan borde beloppet ökas med 57,000 kronor för inlösen av arrenderätter.

Departementschefen har anfört följande.

Den i ärendet förebragta utredningen ger vid handen, att en utvidgning av artilleriskjutfältet i Boden är erforderlig. Jag finner mig därför böra tillstyrka, att medel anvisas för inköp av härför behöflig mark. Till det av kommandanten i Bodens fästning såsom alternativ IV betecknade utvidgningsför-

slaget kan jag i huvudsak ansluta mig. I utvidgningsområdet ingår såväl mark i enskild ägo som mark lydande under domänstyrelsens förvaltning. Jag förutsätter, att det skall visa sig möjligt för fortifikationsstyrelsen att träffa överenskommelse med domänstyrelsen om villkoren för ett överförande av sistnämnda mark till förvaltning av lantförsvaret. Beslut om dylikt överförande torde sedermera, efter framställning från fortifikationsstyrelsen, få meddelas av Kungl. Maj:t. För gäldande av ersättningar till arrendatorer av mark, lydande under domänstyrelsen, för frånträdande av arrende torde medel böra beräknas i detta sammanhang.

Vid förvärvet av mark i enskild ägo torde, såsom skett vid den i anledning av beslutet den 30 januari 1942 företagna förnyade utredningen i ärendet, utvidgningsområdets gränser böra jämkas till närmare överensstämmelse med befintliga ägogränser. Från förvärvet torde, såsom fortifikationsstyrelsen föreslagit, utan större olägenhet kunna uteslutas byn Holsvattnet samt fastigheten Alträsk 3² och inägorna till fastigheten Vändträsk 1⁷.

Beträffande större delen av de i det föreslagna utvidgningsområdet ingående fastigheterna och fastighetsdelarna föreligga förslag till köpeavtal. Fortifikationsstyrelsen har ansett, att endast en del av dessa förslag kunna godtagas. I en del andra fall har styrelsen ansett skäligheten av begärda försäljningspris kunna ifrågasättas, varför ytterligare prövning av dem borde ske och försök till sammanjämkningar göras. De i återstående avtalsförslag angivna försäljningsbeloppen hava ansetts alltför höga. För förvärv av de med sistnämnda avtalsförslag avsedda fastigheterna och fastighetsdelarna ävensom av de områden, beträffande vilka försäljningsanbud icke kunnat erhållas, har fortifikationsstyrelsen ansett expropriationsförfarande bliva nödvändigt. Jag ansluter mig till de sålunda anförda synpunkterna.

Fortifikationsstyrelsen har beräknat totalkostnaderna för utvidgningens genomförande enligt styrelsens förslag till (912,000 + 57,000 — 50,000 — 67,000 =) 852,000 kronor. Jag anser mig kunna godtaga dessa kostnadsberäkningar och beräknar därför för här ifrågavarande ändamål 852,000 kronor.

16. Pansarvärnskanonskjutfält vid Boden. Efter därom av Kungl. Maj:t i propositionen 1940 U: 38 framlagt förslag anvisade riksdagen å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 ett reservationsanslag av 150,000 kronor till pansarvärnskanonskjutfält vid Boden. Av detta belopp voro 25,000 kronor avsedda för fältets iordningställande.

I skrivelse den 19 december 1941 har fortifikationsstyrelsen hemställt om anvisande av medel, 75,000 kronor, för bestridandet av vissa merkostnader, som uppstått vid genomförandet av de markförvärv, för vilka förenämnda anslag avsetts.

Fortifikationsstyrelsen har vidare i skrivelse den 1 december 1941 inkommit med utredning beträffande förslag om förvärv av ytterligare mark — två områden om 154.15 och 166.85 hektar — för pansarvärnskanonskjutfältet i Boden. Kostnaderna för ifrågavarande markförvärv hava av styrelsen beräknats till 93,000 kronor.

Slutligen har styrelsen i skrivelse den 20 mars 1942 beräknat kostnaderna för förvärv av allenast området om 166.85 hektar till i runt tal 41,500 kronor.

Departementschefen har anfört bland annat följande.

Förevarande framställningar avse dels ytterligare medel för genomförande av förvärvet av den mark, som avsågs med det av 1940 års urtima riksdag

anvisade anslaget å 150,000 kronor till pansarvärnskanonskjutfält vid Boden, dels ock medel till utvidgning av det beslutade skjutfältet för att göra det användbart jämväl för vissa luftvärnsskjutningar.

Till grund för beräkningen av kostnaderna för förvärv av mark till det ursprungligen planerade skjutfältet lågo av vederbörande markägare avgivna försäljningsanbud. Sedan det emellertid visat sig, att vissa markägare icke velat vidbliva anbuden, måste expropriation tillgripas. De härigenom och på grund av fastighetsprisernas stegring uppkommande merkostnaderna beräknas av fortifikationsstyrelsen till 75,000 kronor. Då merkostnader för förvärvets genomförande synas oundvikliga och då intet synes vara att erinra mot fortifikationsstyrelsens beräkningar därav, finner jag mig böra tillstyrka, att ett belopp om 75,000 kronor anvisas för bestridandet av dessa merkostnader.

Jämväl förslaget att förvärva ytterligare mark för utvidgning av det ursprungligen planerade skjutfältet finner jag mig kunna biträda. Utvidgningen torde dock lämpligen böra begränsas till att omfatta dels den i det föregående omnämnda delen av kronoparken Ljusåtrakten, dels ock det tidigare närmare angivna markområde om cirka 166.85 hektar, som enligt vad utredningen numera givit vid handen tillhör Överluleå kommun. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, efter förslag av domänstyrelsen och fortifikationsstyrelsen, meddela beslut om överflyttande till lantförsvarets förvaltning av nämnda under domänstyrelsen lydande område samt om villkoren härför. Då frivillig överenskommelse på för kronan antagbara villkor icke synes kunna träffas om förvärv av det kommunen tillhöriga området, torde det bli nödvändigt att tillgripa expropriationsförfarande. Mot det av fortifikationsstyrelsen under sådan förutsättning såsom erforderligt beräknade beloppet, 41,500 kronor, har jag intet att erinra. Jag föreslår fördenskull, att för de här ifrågasvarande ändamålen måtte anvisas ett belopp av $(75,000 + 41,500 =) 116,500$ kronor.

17. Utvidgning av Karlsborgs skjutfält. *Departementschefen* har biträtt ett av fortifikationsstyrelsen framlagt förslag om förvärv för utvidgning av Karlsborgs skjutfält av tillhopa omkring 185 hektar. Mot styrelsens beräkningar av kostnaderna, 153,000 kronor, har departementschefen intet haft att erinra.

18. Vissa anläggningar i Karlsborg. I enlighet med ett av arméförvaltningen framställt förslag — vilket avser förvärv av vissa markområden om tillhopa omkring 4 hektar för fullständigande av vissa anläggningar i Karlsborg — har *departementschefen* beräknat ett belopp av 9,500 kronor.

19. Skjutplats för luftvärnsartilleriet vid Vaddö m. m. I skrivelse den 31 mars 1942 har fortifikationsstyrelsen ingivit under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande träffade avtal om förvärv av markområden om tillhopa omkring 135 hektar, avsedda att utnyttjas såsom skjutplats för luftvärnsartilleriet, ävensom av tre å områdena belägna sommarstugor. Kostnaderna för förvärven hava av styrelsen angivits till 270,997 kronor.

Vidare har fortifikationsstyrelsen i skrivelse den 3 oktober 1941 för anläggande av vissa vägar beräknat ett belopp av 30,000 kronor.

Departementschefen har anfört följande.

Till det i fortifikationsstyrelsens skrivelse den 31 mars 1942 innefattade förslaget till förvärv av mark för skjutplats för luftvärnsartilleriet vid Vaddö

kan jag tillstyrka bifall. De i de slutna avtalen bestämda köpeskillingsbeloppen, tillhopa i runt tal 271,000 kronor, torde kunna godtagas. För anläggning av vägar å området lärer böra upptagas det av fortifikationsstyrelsen i skrivelse den 3 oktober 1941 härför angivna beloppet, 30,000 kronor. Inberäknat kostnader för avstyckning och lagfart m. m. synes allt som allt ett belopp av 310,000 kronor bliva erforderligt för förvärv av det i fortifikationsstyrelsens nyssnämnda skrivelse avsedda området.

20. Utvidgning av luftvärnsdivisionens i Sundsvall skjutplats. Med tillstyrkan av en av fortifikationsstyrelsen gjord framställning om anvisande av 24,000 kronor till inköp av mark för utvidgning av luftvärnsdivisionens i Sundsvall skjutplats har *departementschefen*, då de för ifrågavarande markområden av vederbörande markägare begärda försäljningssummorna icke syntes oskäligen, föreslagit, att för ändamålet måtte anvisas nyssnämnda belopp.

21. Utvidgning av Göta ingenjörkårs kasernområde. För ifrågavarande ändamål har fortifikationsstyrelsen hemställt om anvisande av 140,000 kronor. Styrelsen har därvid framhållit, att utvidgningen kunde genomföras enligt fyra olika alternativ, av vilka styrelsen förordade det som innebure förvärv av stadsägan nr 22 i Eksjö.

Departementschefen har anfört följande.

Den i ärendet förebragta utredningen synes mig giva vid handen, att det föreligger behov av att utvidga Göta ingenjörkårs nuvarande kasernområde. Beträffande omfattningen av det erforderliga markförvärvet föreligga flera olika alternativ. För min del ansluter jag mig till det av fortifikationsstyrelsen framlagda förslaget om förvärv av hela stadsägan nr 22 i Eksjö. Då anledning till erinran mot det ifrågasatta priset å fastigheten icke förekommit, tillstyrker jag, att för ändamålet beräknas ett belopp av 140,000 kronor.

22. Övningsplats för Göta ingenjörkår. Fortifikationsstyrelsen har hemställt, att för förvärv av mark i Knäred, avsedd såsom permanent övningsplats för Göta ingenjörkår, ett belopp av 5,700 kronor måtte ställas till styrelsens förfogande.

Departementschefen har anfört följande.

Enligt vad jag under hand inhämtat i detta ärende uppgå de å övningsplatsen redan nedlagda kostnaderna — i form av byggnadsmaterial — till omkring 22,000 kronor, vilka kostnader bestritts av till myndigheternas förfogande stående medel. Sedan vissa planerade förläggingsbyggnader uppförts på platsen inom ramen för nämnda kostnadsbelopp, fyller platsen det avsedda ändamålet att tjäna som sommarövningsplats för ett ingenjörkompani. Med hänsyn härtill och då, enligt vad jämväl upplysts, ett anordnande av platsen såsom permanent sommarövningsplats icke kommer att medföra några organisatoriska konsekvenser, finner jag mig kunna tillstyrka bifall till förevarande förslag. För markförvärvet torde, i enlighet med vad fortifikationsstyrelsen föreslagit, böra anvisas ett belopp av 5,700 kronor.

23. Utvidgning av Bodens ingenjörkårs kasernområde. För utvidgning av ifrågavarande kasernområde har fortifikationsstyrelsen hemställt om anvi-

sande av 78,500 kronor. För förvärvets genomförande syntes expropriationsförfarande behöva tillgripas.

Departementschefen har anfört följande.

För min del kan jag ansluta mig till fortifikationsstyrelsens förslag till utvidgning av Bodens ingenjörkårs kasernområde. De av styrelsen angivna kostnaderna synas väl högt beräknade men torde, i avvaktan på resultatet av expropriationsförfarandet kunna godtagas. Jag vill emellertid erinra om att Kungl. Maj:t i propositionen 1942:249 föreslagit riksdagen att till förvärv av tre å ofri grund intill Bodens flygfält belägna byggnader å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 25,000 kronor. Om förvärv av själva marken var i detta tidigare sammanhang ej fråga. Detta spörsmål har emellertid genom fortifikationsstyrelsens framställning kommit under bedömande. I detta läge och då det av styrelsen för förvärvet beräknade beloppet inbegriper kostnaden för inlösen av ifrågakomna byggnader, torde nämnda belopp kunna minskas med 25,000 kronor. Jag förutsätter, att Kungl. Maj:t skall äga meddela eventuellt erforderliga närmare föreskrifter beträffande den framtida dispositionen av det nya området.

I förevarande sammanhang bör alltså ett belopp av 53,500 kronor tagas i beräkning.

24. Utvidgning av Skånska trängkärens övningsområde. För förvärv för ifrågavarande ändamål av ett Vankiva pastorat tillhörigt område samt för inlösen av arrendatorn av ifrågavarande område tillhöriga byggnader och för beredande av ersättning till arrendatorn för avstående av arrenderätt m. m. har fortifikationsstyrelsen hemställt om anvisande av tillhoppa 50,000 kronor.

I ärendet ha bland annat *boställsnämnden*, *Lunds stiftsnämnd* och *kammarkollegiet* avgivit utlåtanden.

Departementschefen har anfört följande.

En utvidgning av Skånska trängkärens övningsfält torde av skäl, som kårchefen anfört, vara nödvändig. Då det framlagda förslaget till sådan utvidgning, innebärande förvärv av det till kårens nuvarande övningsområde gränsande s. k. Åhusskiftet av kyrkoherdebostället Vankiva 1¹, synes innebära en lämplig lösning, vill jag tillstyrka detsamma. Förvärvet omfattar icke en från skiftet fastställd avsöndring, Vankiva 1³, varjämte därifrån bör, i enlighet med de kyrkliga myndigheternas och kammarkollegiets förslag, undantagas ett område om 0.8610 hektar, som Vankiva kommun anhållit att få förvärva för att tilläggas nämnda avsöndring. Den del av Åhusskiftet, som därefter skulle återstå att förvärva för militärt ändamål, innehåller enligt överlantmätarens uppgift en areal av 37.1273 hektar. Inom denna del av Åhusskiftet är emellertid beläget ett till Klockarbostället Vankiva 17¹ hörande ägoskifte om 0.7790 hektar, vilket jämväl torde böra förvärfas.

Mot det föreslagna försäljningspriset för Åhusskiftet, 30,000 kronor, har jag för min del icke funnit anledning till erinran. Själva frågan om meddelande av tillstånd för vederbörande kyrkliga myndigheter att sälja ifrågavarande område kommer att anmälas av chefen för ecklesiastikdepartementet. Efter samråd med nämnde departementschef har jag funnit mig nu kunna i detta sammanhang framlägga frågan om anvisande av medel för förvärvet, därvid jag räknar med ett medelsbehov av 30,000 kronor för gäldande av köpeskillingen. Härutöver erfordras emellertid medel för utbetalande av ersättning till arrendatorn samt till bestridande av lagfarts-kostnader och övriga kostnader för förvärvet.

Arrendatorn till ifrågavarande mark har begärt 7,600 kronor för honom tillhöriga byggnader å området, taxeringsvärderade till 2,000 kronor, samt 10,000 kronor i ersättning för avstående av arrendet, beräknat efter en uppskattad nettovinst av 1,000 kronor om året under de 10 år, som återstå av hans arrendetid. Det sålunda avgivna anbudet finner jag alltför högt, varför, om överenskommelse på antagbara villkor icke kan träffas, det torde bliva nödvändigt att expropriera arrenderätten. Vid beräkningen av totalkostnaderna för ifrågavarande områdes förvärvande torde emellertid försiktigheten bjuda att i förevarande avseende räkna med ett belopp av 17,600 kronor. Inberäknat kostnader för lagfart och andra omkostnader för förvärvets genomförande räknar jag i likhet med fortifikationsstyrelsen med ett medelsbehov för utvidgning av Skånska trängkärens övningsområde av 50,000 kronor.

25. Utvidgning av Norrlands trängkärs övningsområde. I skrivelse den 6 februari 1941 har fortifikationsstyrelsen gjort framställning om anvisande av medel under innevarande budgetår för förvärv av mark för utvidgning av Norrlands trängkärs övningsområde. Kostnaderna beräknades av styrelsen till 163,000 kronor.

Fortifikationsstyrelsens framställning föranledde icke något förslag till 1941 års riksdag från Kungl. Maj:ts sida.

I sin förutnämnda skrivelse den 11 september 1941 har arméförvaltningen gjort framställning om anvisande av medel för förevarande markförvärv under budgetåret 1942/43. Härvid har ämbetsverket med hänsyn till att giltighetstiden för försäljningsanbudet å större delen av de fastigheter, som inginge i det föreslagna utvidgningsområdet, utgått, ansett sig böra räkna med ett något förhöjt medelsbehov för ändamålet, uppskattningsvis angivet till 170,000 kronor.

Sedan det inledningsvis omnämnda uppdraget den 30 januari 1942 till fortifikationsstyrelsen att förhandla om markförvärv begränsats beträffande Norrlands trängkår till att avse allenast de områden, som angivits i en handlingarna i ärendet bilagd promemoria av den 12 januari 1942, innebärande att från förvärvet skulle uteslutas vissa bostadslägenheter, har styrelsen med skrivelse den 17 mars 1942 efter fullgjort uppdrag ingivit åtta under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande före den 1 augusti 1942 gällande avtalshandlingar angående köp för kronans räkning av vissa fastigheter för köpeskillingar om sammanlagt 86,800 kronor. Fortifikationsstyrelsen har i skrivelsen anfört, att avtal om köp av återstoden av den mark, som avsåges för utvidgning av trängkärens övningsområde, fortfarande icke kunnat träffas, varför expropriationsförfarande sannolikt måste anlitas för förvärv härav. Kostnaderna för sådant förvärv har fortifikationsstyrelsen med utgångspunkt från de värden, som vid år 1940 företagen värdering åsatts markområdena i fråga, beräknat till 11,571 kronor. För bestridande av samtliga kostnader för här ifrågavarande markförvärv beräknade styrelsen i runt tal 100,000 kronor.

Departementschefen har anfört följande.

Mot ett förvärv av mark för utvidgning av Norrlands trängkärs övningsområde i den begränsade omfattning, som i ovannämnda promemoria den 12 januari 1942 angivits, har jag för min del intet att invända. De genom de

preliminära köpeavtalen bestämda köpeskillingarna synas för kronan godtagbara. Som anledning till erinran mot de beräknade kostnaderna för förvärvets genomförande i övrigt icke synes föreligga, torde för ifrågavarande ändamål böra anvisas 100,000 kronor.

26. Förvärv av kyrkoherdeprästgården i Överluleå församlings pastorat. Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 30 december 1941 beslutat, att det nuvarande prästgårdsområdet, stadsägan nr 939 i Boden, finge med därå befintliga, prästgården tillhöriga byggnader försälgas till arméförvaltningens fortifikationsstyrelse för Kungl. Maj:t och kronan mot en köpeskilling av 65,000 kronor och mot vissa villkor i övrigt, har fortifikationsstyrelsen uti en av chefen för armén med tillstyrkande överlämnad, den 13 januari 1942 dagtecknad skrivelse hemställt, att för ändamålet måtte för budgetåret 1942/43 anvisas ett belopp av 67,000 kronor.

Fortifikationsstyrelsen har i ärendet framhållit, bland annat, följande.

Kyrkoherdeprästgården i Överluleå församlings pastorat vore på alla sidor omgiven av mark, som tillhörde kronan och stode under lantförsvarets förvaltning. I närheten vore Bodens ingenjörkårs och Bodens artilleriregementes kaserner belägna. Ur lantförsvarets synpunkt skulle det uppenbarligen vara ganska olägligt, om prästgårdsområdet överginge i enskild ägo och dess användning bleve okontrollerad. Då pastoratet önskade förlägga prästgården till en ur församlingens synpunkt lämpligare plats, syntes det därför vara att tillråda, att kronan förvärvade den nuvarande prästgården med tillhörande tomt. Huvudbyggnaden vore visserligen i behov av grundlig reparation men syntes därefter väl lämpa sig antingen till chefsbostad eller till uppdelning i mindre tjänstebostäder. Då bostadsbristen inom Bodens garnison vore stor, vore även ur denna synpunkt ett förvärv att tillstyrka.

Ämbetsverket funne värdet av prästgården skäligen kunna skattas till 65,000 kronor. Därtill syntes böra läggas 2,000 kronor för bestridande av kostnader i samband med förvärvet.

Departementschefen har anfört följande.

Sedan beslut nu föreligger om försäljning till kronan av ifrågavarande prästgårdsområde, stadsägan nr 939 i Boden, till ett försäljningspris av 65,000 kronor, torde jag i detta sammanhang få anmäla frågan om anvisande av medel för ändamålet.

Då jag förutsätter, att för bestridandet av kostnaderna för utredning och lagfart ett belopp av 1,000 kronor är tillfyllest, beräknar jag 66,000 kronor för ifrågavarande fastighetsförvärv. Nämda belopp torde därför böra för ändamålet anvisas.

Fastigheten synes böra användas för bostadsändamål. Jag förutsätter att särskilt anslag icke anvisas till bestridande av kostnaderna för fastighetens omändring utan att dessa kostnader gäldas med anlitage av till fortifikationsstyrelsens förfogande stående medel för bestridande av reparations- och underhållskostnader.

27. Förvärv av viss fastighet m. m. Vederbörande militärmyndigheter hava hos fortifikationsstyrelsen gjort framställning i fråga om förvärv av viss fastighet, avsedd att tagas i anspråk för förrådsändamål. Fortifikationsstyrelsen har i skrivelse den 31 oktober 1941 underställt ärendet Kungl. Maj:ts

prövning och därvid hemställt, att för ifrågavarande fastighetsförvärv ett belopp av sammanlagt 22,500 kronor måtte ställas till styrelsens förfogande. Av detta belopp belöpa på köpeskilling 19,500 kronor och på vissa reparationsarbeten m. m. 3,000 kronor.

Departementschefen har ansett sig böra tillstyrka, att medel anvisas för ifrågavarande ändamål. Då enligt vad handlingarna i ärendet utvisade det för fastigheten fordrade priset måste anses skäligt och intet heller vore att invända mot beräkningen av de för reparationsarbeten m. m. erforderliga kostnaderna, biträdde departementschefen fortifikationsstyrelsens förslag och beräknade alltså för ändamålet ett belopp av 22,500 kronor.

B. Anläggnings- och utvidgningsarbeten för skjutbanor.

Av det vid statsverkspropositionen bilagda utdraget av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1942 (kapitalbudgeten, bilaga 2, punkt 9) framgår bland annat följande.

I sin skrivelse rörande lantförsvarets medelsbehov för budgetåret 1942/43 har arméförvaltningen hemställt om följande anslag, nämligen

med 250,000 kronor för handgranatsbanor vid arméns truppförband och skolor,

med 120,000 kronor för utvidgning och förbättring av Norrbottens regementes skjutbanor,

med 72,000 kronor för utvidgning av skolskjutningsbanorna å Järvafältet,

med 35,000 kronor för utvidgning av Norrlands trängkärs skolskjutningsbana, samt

med 25,000 kronor för utvidgning av Göta ingenjörkärs skolskjutningsbana.

Vidare har arméförvaltningens fortifikationsstyrelse i skrivelse den 5 december 1941 hemställt om bland annat följande anslag, nämligen

med 75,000 kronor för utvidgning och förbättring av Västernorrlands regementes skjutbanor,

med 35,000 kronor för förbättringsarbeten å Skånska kavalleriregementets skjutbanor,

med 40,000 kronor för utvidgning av Wendes artilleriregementes skolskjutningsbana samt

med 40,000 kronor för utvidgning av Skånska trängkärens skolskjutningsbana.

I fråga om de skäl som anförts till stöd för de olika förslagen torde få hänvisas till statsrådsprotokollet (sid. 13—17).

Departementschefen har i fråga om förenämnda äskanden anført följande.

Samtliga de nu föreliggande äskandena kunna sägas ingå som led i strävandena att effektivisera och förbättra utbildningen och förhindra uppkomsten av onödiga uppehåll i övningarna. Jag vill erinra, att lantförsvarets

utbildningskommission i sitt den 29 november 1941 avgivna betänkande angående utbildningen av värnpliktiga och fast anställt manskap vid armén (statens off. utredn. 1941: 35) påtalat bristen vid många förband på lämpliga övningsfält och skjutbanor m. m. och framhållit angelägenheten av en förbättring av utbildningsbetingelserna i dessa hänseenden.

Vad särskilt beträffar framställningen om anslag till anläggande av handgranatsbanor, finner jag goda skäl hava anförts för lämpligheten av att utföra mera permanenta anordningar för övning i handgranatkastning, vilka ur säkerhetssynpunkt kunna anses tillfredsställande. Arméförvaltningen har vid utarbetandet av sitt förslag utgått från att vissa på samma ort förlagda förband skola kunna använda sig av gemensam handgranatbana, varigenom det varit möjligt att begränsa antalet banor till 35 och kostnaderna till 250,000 kronor. Jag finner mig böra tillstyrka bifall till detta förslag.

Jag har heller intet att erinra mot att en utvidgning eller förbättring av i det föregående omförmälda skjutbanor kommer till stånd i den av arméförvaltningen respektive dess fortifikationsstyrelse angivna omfattningen.

Mot de i fråga om de nu berörda arbetena föreliggande kostnadsberäkningarna, slutande å tillhoppa i runt tal 690,000 kronor, föreligger icke anledning till erinran. Samtliga för ifrågavarande anläggningar erforderliga medel synas lämpligen kunna sammanföras under ett gemensamt anslag, benämnt handgranats- och skjutbanor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela beslut rörande anslagets fördelning.

Av det vid förenämnda proposition nr 285 fogade utdraget av statsrådsprotokollet inhämtas, att fortifikationsstyrelsen för ytterligare anläggnings- och utvidgningsarbeten hemställt om bland annat följande anslag, nämligen

med 26,000 kronor för utvidgning av skolskjutningsbana och anläggning av kulsprutepestolbana m. m. för Älvsborgs regemente,

med 50,000 kronor för anläggning av kulspruteskjutbana för Hallands regemente,

med 75,000 kronor för förbättring av korthållsbana, anläggning av kulsprutepestolbana och utförande av permanenta anordningar i fältskjutningsterrängen för Gotlands infanteriregemente,

med 20,000 kronor för anläggning av för Västerbottens regemente och Norrlands dragonregemente gemensam bana för skjutning med pansarvärns- och luftvärnskanon,

med 35,000 kronor för utvidgning av Svea trängkärs skolskjutningsbana,

med 22,000 kronor för anläggning av skolskjutningsbana för Östgöta luftvärnsregemente vid Hästholmen,

med 40,000 kronor för förbättringsarbeten å Södermanlands regementes skolskjutningsbana å Lötgärdet,

med 130,000 kronor för anläggning av ny skolskjutningsbana vid Rödborget i Boden,

med 95,000 kronor för anläggning av skjutbana för tunga vapen för Bohusläns regemente samt

med 35,000 kronor till anläggande av pansarvärnsskjutbana för Bodens fästning.

Beträffande de till stöd för ifrågavarande anläggnings- och utvidgningsarbeten anförda skälen torde få hänvisas till statsrådsprotokollet (sid. 76—78).

Departementschefen har beträffande dessa ytterligare anläggnings- och utvidgningsarbeten anfört följande.

Vid anmälan i årets statsverksproposition (kapitalbudgeten: bilaga 2, punkten 9) av fråga om anslag till handgranats- och skjutbanor erinrade jag, att lantförsvarets utbildningskommission i sitt betänkande angående utbildningen av värnpliktiga och fast anställt manskap vid armén (statens off. utredn. 1941: 35) påtalat bristen vid många förband på lämpliga övningsfält och skjutbanor m. m. samt framhållit angelägenheten av en förbättring av utbildningsbetingelserna i dessa hänseenden. I anslutning härtill hemställde jag om bifall till vissa av arméförvaltningen framställda äskanden av anslag med tillhoppa 690,000 kronor för utvidgning och förbättring av skjutbanor m. m.

Jämväl de nu föreliggande äskandena ingå som ett led i strävandena att effektivisera och förbättra utbildningen. Nyanläggning och förbättring av skjutbanor har nödvändiggjorts icke endast av de ökade värnpliktskontingenterna utan även och framför allt av den avsevärt utökade utbildningen med tunga vapen samt automatvapen.

Då fråga om förvärv av mark för Älvsborgs regemente, avsedd bland annat för kulsprutepistolbana, genom Kungl. Maj:ts beslut den 10 april 1942 hänskjutits till förnyad utredning, torde frågan om anvisande av medel för anläggande av denna bana icke kunna nu upptagas till prövning. I anledning härav bör det för iordningställande av skjutbanor vid sistnämnda regemente beräknade beloppet kunna minskas från 26,000 till 21,000 kronor.

Av vad jag tidigare anfört i samband med framläggande av förslag till förvärv av mark för pansarvärnsskanonskjutfält vid Boden framgår, att jag förordat viss begränsning av den utvidgning av skjutfältet, som av fortifikationsstyrelsen föreslagits. Denna begränsning medför, enligt vad jag under hand inhämtat av fortifikationsstyrelsens skjutbaneofficer, att det nu begärda anslaget för det utvidgade fältets iordningställande kan minskas från 35,000 till 25,000 kronor.

I övrigt vill jag tillstyrka, att de nu föreslagna anläggnings- och förbättringsarbetena, vilka samtliga upptagits i chefens för armén skrivelse den 29 juli 1941 angående sådana skjutbanefrågor, som borde föranleda medels-äskanden för budgetåret 1942/43, komma till utförande. Mot de uppgjorda kostnadsberäkningarna, vilka, såvitt nu är i fråga, sluta å tillhoppa 513,000 kronor, synes icke föreligga anledning till erinran. Samtliga för ifrågakvarande anläggningar erforderliga medel synas lämpligen böra jämte de i årets statsverksproposition för motsvarande ändamål äskade anslagsmedlen sammanföras under ett gemensamt anslag, benämnt anläggnings- och utvidgningsarbeten för skjutbanor m. m.

Sammanfattning.

I särskilda sammanställningar har departementschefen sammanfattningsvis beräknat medelsbehovet för de i propositionen nr 285 avsedda markförvärven till 5,754,700 kronor och för samtliga anläggnings- och utvidgningsarbeten för skjutbanor m. m. (såväl de i statsverkspropositionen som i propositionen nr 285 avsedda) till 1,205,000 kronor.

Departementschefen har i anslutning härtill anfört följande.

Då förevarande markfrågor, efter den ytterligare utredning, som företagits, befinna sig i det skick, att förvärv av mark i flertalet fall kan omedelbart

komma till stånd, har det synts mig lämpligast att medlen härför ställas till förfogande redan under innevarande budgetår. Med anvisande av medel för anläggningsarbeten för skjutbanor torde däremot kunna anstå till nästa budgetår.

Medelsbehoven för här ifrågasatt ändamål uppgå, såsom framgår av sammanställningarna, till 5,754,700 kronor för markförvärven och till 1,205,000 kronor för arbeten för skjutbanor. Dessa belopp torde lämpligen böra anvisas såsom icke specificerade reservationsanslag, beträffande vilkas disposition Kungl. Maj:t bör äga meddela föreskrifter i överensstämmelse med vad i det föregående anförts. Varje särskild i de olika anslagen ingående post synes i redovisningshänseende böra betraktas såsom reservationsanslag. Jag förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t skall, därest besparing å viss post uppkommer eller kan beräknas uppkomma, äga medgiva, att besparingen må tagas i anspråk för täckande av merkostnader för andra med vederbörande anslag avsedda ändamål. Härförutom anser jag mig böra föreslå, att beloppet å 5,754,700 kronor höjes med omkring 1½ procent för täckande av oförutsedda utgifter, varför det för markförvärv avsedda anslaget bör bestämmas till i avrundat tal 5,850,000 kronor.

Utskottet.

Kungl. Maj:t har i förevarande proposition äskat medel dels för utvidgning av vissa kasernområden, övningsfält och skjutfält, dels ock för anläggande av nya eller förbättrande av äldre skjutbanor. Då utvidgningarna och moderniseringarna i stort sett torde kunna anses motiverade antingen av det ökade behovet av förlägningsutrymmen, som uppstått till följd av ökningen av värnpliktskontingenterna, eller av nödvändigheten att tillskapa gynnsammare betingelser för bedrivande av fältmässiga övningar och utbildningsverksamhet vid truppförbanden, har utskottet, som tagit del av till utskottet överlämnade handlingar rörande förvärv av viss för försvarsändamål avsedd fastighet, icke något att erinra mot att ifrågasatt markförvärv eller anläggningsarbeten komma till stånd i av departementschefen angiven omfattning. Utskottet förutsätter emellertid, att den av departementschefen förordade utökningen av Södra skånska infanteriregementets övningsfält vid Revingehed genomföres endast därest den av nuvarande förhållanden nödvändiggjorda förläggningen vid Revingehed kommer att bli bestående.

Beträffande en del till förvärv ifrågasatta markområden hava preliminära köpeavtal träffats under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande. Vissa av dessa avtal hava av departementschefen ansetts kunna godtagas, enär avtalade köpeskillingar befunnits skäligen. Utskottet har för sin del intet att erinra mot vad departementschefen därutinnan anför. I fråga om vissa av övriga till inköp föreslagna områden har utskottet i likhet med departementschefen funnit de av de förslagsställande myndigheterna beräknade kostnaderna väl höga. Särskilt gäller detta kostnaderna för utvidgningen av Jämtlands fältjägarregementes fältskjutningsterräng och av artilleriskjutfältet i Boden. Utskottet, som förutsätter, att alla möjligheter skola beaktas att genomföra markförvärven till lägsta möjliga kostnad för statsverket, har emellertid icke velat motsätta sig, att för ändamålet medel anvisas i av Kungl. Maj:t föreslagen omfattning.

Utskottet har bemärkt, att ägaren av en omedelbart utanför det till fältskjutningsterräng för Jämtlands fältjägarregemente avsedda området belägen fastighet hos fortifikationsstyrelsen på anförda skäl hemställt, att kronan måtte inlösa fastigheten. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t ägnar denna fråga uppmärksamhet.

Mot de för anläggnings- och utvidgningsarbeten för skjutbanor beräknade kostnaderna har utskottet intet att invända.

Vad departementschefen i fråga om dispositionen av ifrågavarande anslag eller i övrigt i ärendet anført har icke givit utskottet anledning till erinran.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och hemställer förty,

att riksdagen må å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, anvisa följande reservationsanslag, nämligen

a) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 till *Vissa markförvärv* 5,850,000 kronor,

b) å riksstaten för budgetåret 1942/43 till *Anläggnings- och utvidgningsarbeten för skjutbanor m. m.* 1,205,000 kronor.

Stockholm den 9 juni 1942.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Joh. Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson, Gränebo, Torsten Ström, Lindström, Sven Larsson, Karl Magnusson, friherre De Geer, Björkman, Ohlin* och *Ekströmer*; samt

från andra kammaren: herrar *Törnkvist, Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Andersson* i Prästbol, *Ward, Isacson, Hansson* i Rubbestad, *Mårtensson, Lindholm, Lundberg* i Hälsingborg, *Bergvall* och *Eriksson* i Frägsta.
